

специален учител — математикъ. Както и да е, понататъшното развитие на теоритическата статистическа мисълъ въ Русия върви по направление на усиленото развитие именно на математическата статистика и къмъ стремителното възприемане главно на английскитъ математически методи на научна разработка на събрания статистически материалъ. Причинитъ за това сж нѣколко. Отъ една страна се прояви, очевидно, влиянието на създадената отъ Чупрова школа млади статистици, които въ по-голъмата си часть останаха въ Русия и къмъ които се присъединиха нѣколко най-видни болшевики, излъзли изъ така нареченитъ земски статистици. Отъ друга страна, статистиката бѣше на голѣма мода у болшевикитъ, които харчета за нея много сръдства, а това привлече къмъ нея много свежи сили, които чувствуваха влѣчение къмъ математическата статистика, а може би отчасти и това обстоятелство, че тукъ научната мисълъ чувствувахе по-малко гнета на казармения мирогледъ, тъй че можеше да се работи безъ постоянни позовавания на труповетъ на Маркса, Енгелса и Ленина.

Въ връзка съ този процесъ, обемистиятъ учебникъ на Кауфмана, както впрочемъ и всички други доведенни учебници, старѣше бързо и при всички свои голѣми педагогически достойнства, вече не можеше повече да удовлетворива потребноститъ на младото поколѣние, което се готвѣше за статистически служби. Ето защо, двама отъ най-близкитъ ученици на Кауфмана — проф. В. А. Лосиевски и И. Ф. Марковъ, сж се решили да го преработятъ, освежатъ и приспособятъ къмъ новитъ изисквания. Тази преработка засяга главно теоритическата часть на курса и се изразява главно въ развизването на оная часть, която засяга въпроси именно отъ математическата статистика. Съставителитъ казватъ въ своя предговоръ, че тѣ сж взели предвидъ критическото отношение на покойния Кауфманъ къмъ всѣко статистическо новаторство, затова сж „подхвърлили на коренна преработка само тѣзи отдѣли, дето тѣзи или онѣзи теоритически или практически позиции могатъ да се смѣтатъ вече напълно завоювани, долушайки че и А. А. Кауфманъ самъ се би решил на подобна преработка. Доколко действително се е попаднало на цельта, разбира се, е доста трудно да се сжди. Въ най-съмнителнитъ случаи, напр. по въпроса за съотношението между статистиката и математиката, предишния текстъ е оставенъ непокажнатъ и е снабденъ съ необходими допълнения“ (стр. VIII.). Следъ това, на серийна преработка е подхвърлена оная часть отъ книгата, която е посветена на основнитъ типове статистическо наблюдение, при което, отъ една страна, е отстранена, като остарѣла, частъта отъ материала, относяща се до земската статистика, а, отъ друга, е попълнено значително съдържанието на книгата съ указания за днешнитъ работи на органиитъ на държавната статистика.

Както често се случва въ съвременна Русия, на съставителитъ е билъ даденъ много краткъ срокъ за преиздаването. Вследствие на това, тѣ не смогнали да внесатъ въ книгата, както сами казватъ въ предговора, отдѣлътъ за „динамическитъ криви“, просто изхвърлили цѣлата теория на дисперсията и били принудени да прибѣгнатъ до колективното сътрудничество: отдѣлнитъ глави на курса били преработени въ общата имъ сложность отъ тринадесетъ (!) различни автори — всички специалисти отъ различенъ калибръ, стилъ и даже не всички съ еднакъвъ наученъ мирогледъ. Подобно колективно творчество има, може би, и своитъ доста добри страни, но, на всѣки случай, неговиятъ резултатъ може да бжде нареченъ по-скоро сборникъ отъ статии *по поводъ* мислитъ, изказани въ отдѣлнитъ глави на стария курсъ на Кауфмана, отколкото ново издание на последния. Не само между съставителитъ и покойния Кауфманъ, но и между самитъ съставители не е трудно да се съзратъ взаимни противоречия. Ако на книгата е сждено да излъзе въ новъ издание, което да бжде подновено до такава сждо степенъ, то отъ нейното заглавие би могло спокойно да се премахне името на проф. Кауфмана и се замѣсти съ имената на неговитъ 13 „пресъставители“. Въ историята на науката има вече подобни прецеденти. Така, напр., именно по таквъ начинъ учебникътъ

по финансова наука на Рау (Rau) на времето се е превърналъ въ знаменития курсъ на Адолфъ Вагнера.

Както и да е, и каквито и да сж недостатъцитъ на рецензираната книга, тя представлява голѣмъ интересъ (особено за българския читателъ), като най-ново и въобще пълно и достъпно изложение на съвременната руска „статистическа докрина“ и като доста полезенъ справочникъ за запознаване съ сегашното състояние на руската статистическа теория и практика.

За да дадемъ на читателя по-добра представа за това, което той може да намѣри въ въпросната книга, ние си позволяваме тукъ да дадемъ краткъ прегледъ на нейното съдържание. Книгата е раздѣлена на две части: 1) теоритически основи на статистическия методъ (стр. 1—294) и 2) статистическа практика (стр. 297—604). Първата глава отъ първата часть дава обща представа за статистиката, като изкуство и като методъ за измѣрване масовитъ явления. Следъ това следва главата за закона за голѣмитъ числа и неговото доказателство чрезъ теорията на вѣроятноститъ, написана главно отъ Д. П. Цинзерлингъ. Тази глава не е твърде лека за разбиране отъ „неизкушения“ отъ математиката читателъ, но въ сждото време е много ценна, поради това, че съдържа изложение на такива важни за по-нататъшното развитие на математическата статистика нѣща, като теорията на математическа *надежда*, неравенството на Чебишевъ, така наречената „теорема на Марковъ“ и пр. Глава III е посветена на съотношението между теорията на вѣроятноститъ и статистиката. Тя е преработена отъ Лосиевска, попълнена отъ проф. В. И. Романовски и написана много по-елементарно, почти безъ всѣкакви математически формули. Безъ да се гледа на произведшия понѣкога куриозно впечатление „диалогъ“ между Кауфмана и пресъставителитъ на неговия учебникъ, четенето на тази глава може да достави голѣма наслада на всѣкого, който, макаръ и малко, е запознатъ съ литературата по въпроса, като доказва съ пълна очевидность, доколко руската статистическа култура стои сега по-горе не само отъ германската, но и отъ американската. Въ глава IV се говори за своднитъ характеристики на статистическитъ съвокупности. За този, който жее да се запознае съ сждността на по-тънкитъ математически методи на статистическия анализъ, тя се явява като най-важна. Въ нея може да се намѣри теорията на „моментитъ“, сръднитъ аритметични, медианитъ, модуситъ, квадратилитъ, процентилитъ, теорията на статистическитъ редове (понятие, видове, изравняване, интерполация и пр.) и подробно изложение на теорията на корелациитъ, написано отъ таквъ познавачъ, като В. И. Романовски. Глава V е посветена на „статистическо умозаключение“, а глава VI — на изсяняване съотношението между статистическия методъ и индукцията, между статистическата закономерность и точния законъ. Тази глава е съ по-вече логическо-философско съдържание и съответствува на общия духъ на руската статистическа теория.

Часть II, както бѣ казано по-горе, е посветена на „статистическата практика“ и се раздѣля на следнитъ глави: 1) статистическо наблюдение; 2) източници на погрѣшность на статистическото наблюдение и гарантиране на неговата достовѣрность; 3) програма, планъ и организация на статистическото изследване; 4) основни типове статистическо наблюдение (А) изчерпателно; преброяване и текуща регистрация; Б) методи на изследване, нѣмащи непрекъснатъ характеръ: репрезентативно изследване, анкета, монография; 5) таблична обработка на статистическия материалъ, механизъмъ на сводката; 6) графически изображения; 7) балансвъ методъ въ статистиката (А) балансъ на народното стопанство и Б) селско-стопански балансъ). Къмъ книгата сж прибавени многобройни приложения (26 номера); таблици за значението на Лапласовия интегралъ, пребронителни карти, картички, образци за статистически таблици и пр. За съжаление, обаче, липсва показателъ на имената и предметитъ, а що се отнася до изброената препоръчвана научна литература, то тя отъ различни гледища може да предизвика възражения.

О. Андерсонъ,